

Krönika

Tännsjös "Låt de utvecklingsstörda bli föräldrar" i DN gör Svante Folin klarvaken.

Dårskapens lov

Torbjörn Tännsjö hävdar att de fruktansvärda tvångssteriliseringarna, enligt DN århundradets brott, ännu praktiseras i lönnedom genom att de utvecklingsstörda får preventivmedel utan eget upplyst medgivande. I denna konspiration ingår gynaekologer, barnläkare, barnmorskor, vårdare och - ve och fasa-föräldrar. Han medger att vissa svagsinta har dimmiga begrepp om relationen mellan sex och havandeskap men upprörs ändå över detta "informella tvång". Faktum är att många förståndshandikappade av naturliga skäl är inadekvata föräldrar och risken för att även avkomman är mentalt defekt ökar inte oddsden för en harmonisk uppväxt. Tännsjö viftar indignerat bort dessa invändningar: "Är detta något problem? Lever förståndshandikappade sämre liv än andra?". För att accentuera den tragedi som följer på restriktionerna utbrister han: "Notera också att de barn som föds om förståndshandikappade, som vill, får sätta barn till världen, i annat fall inte skulle ha existerat alls."

Risken för att även avkomman är mentalt defekt ökar inte oddsden för en harmonisk uppväxt.

Existens, hur eländig den än är, representerar tydligen ett supremt värde i sig. Schopenhauer, hinduer och buddister hyser som bekant en radikalt annorlunda åsikt och de antika grekerna ansåg att det bästa var att aldrig ha blivit född och det näst bästa att dö i vagnen. Tännsjö dekreterar sedan att vi alla "har en rätt att bli föräldrar", oavsett om våra gener är usla och vår förmåga att ta hand om resultatet är obefintlig. Da är det samhällets plikt att rycka in med den ohyggligt kostnadskrävande vårdapparatur som krävs för att ge den dubbel drabbade avkomman något slags liv.

Men samhällsansvaret stannar inte vid det; vi måste övervinna våra fördomar och aktivt bidra till de svagsintas reproduktion. Förståndshandikappade lider ofta av en hel radda av anatomiska och fysiologiska patologier - somliga har till exempel fertilitetsproblem. Torbjörn vill därför att de prompt skall erbjudas hela arsenalen av artificiell befruktningssistans: Insemination, inducerad ägglossning och provrörbefruktning. Konstigt nog nämner han inte surrogatmammor. Han avslutar sitt lidelsefulla inlägg med en svidande kritik av handikapprörelsens passivitet när det gäller att kräva den hjälp som deras klienter behöver för "att utöva sina livsfunktioner". Först när vi med alla medel har fått fart på de oligofrenas reproduktion "har vi rätt att moralisera över vårt förlutna". En sak är klar - DN har, trots Arne Ruths frånträde, inga problem med reproduktionen av moral- atleter.

Frans G Bengtsson försökte en gång häva sig upp ur sin nattsvarte kulturpessimism genom att författa essän *Försök till en optimistisk betraktelse*. Efter en lång litania rörande alltings obönhörliga urartning, tyckte han sig i ett benådat ögonblick ha funnit idiotins absoluta botten. Den arkimediska punkten bestod av en notis i ett landsortsblad med följande lydelse "Vår tids mest brännande problem är problemet med utbildningen av våra sinnesslöa". Efter en stunds begrundan av denna sats tillblivelse insåg han att problemet redan måste vara löst. "alltidsstund vederbörande person själv, tack vare lämplig, erhållen utbildning, synbarligen lyckats nå upp till en tillräckligt främstående samhälllig eller kulturell position för att få sin sats på fullt allvar offentliggjord i en tidning". Man bävar inför tanken på hur den lärde från Lund skulle ha reagerat inför etikprofessor Tännsjös alster.

24 september 1998
SVANTE FOLIN

Skadligt att överspara

Människor kommer att ta kursrasen med fattning och satsa i nya fonder, skriver Bo Persson. Sparberoende är stort.

Tre ting styr människolivet: tro, hopp och kärlek. Störst av allt är kärleken. Men vi lever på hoppet. Det svenska hoppet är att patron ska ta hand om oss eller att vi ska vinna på lotteri. Det lotteri som drar till sig mest pengar är fondlotteriet.

Betraktelse/September

I Sverige råder en i alla läger besynnerligt hög tilltro till arbetsfri försörjning och till fondförvaltarnas möjligheter att investera det anförtrodda sparandet produktivt. Samtliga politiska partier vill ha fler fonder och mer fonderparade. Samma fondförtjusning uppvisar de skilda lägren på arbetsmarknaden; SAF, SACO, LO, TCO. Några exempel: Förutom premieressen i det allmänna pensionssystemet, har kommuner börjat betala premier till fondförvaltare för att säkra sina anställdas pensioner. Medborgarkonton och kompetenskonton är andra exempel som skulke medföra ökat penninginflöde till fonderna om de förverkligades.

Hanterar allt mer kapital

Privatpersoner har lärt sig att sprida riskerna i sitt sparande genom att köpa andelar i pensions-, kapital- och sparfonder. De har också genom marknadernas volatilitet betingats att stadigt öka sitt fonderparade (spelberoende betingats lika mycket av förluster som av vinster). Sammantaget har det lett till att fondförvaltarna får allt mer kapital att hantera.

Det fondförvaldade sparandet är av tre slag, obligatoriskt, kollektivt avtalat och frivilligt individuellt. Den första sorten ligger hos Allmänna pensionsfonderna, den andra hos SPP och AMF, den tredje hos

banker och försäkringsbolag samt hos från dessa fristående fondbolag. Det samlade tillgångsvärdet under fondförvaltning vid mitten av juli 1998 torde ha legat på minst 3 000 miljarder.

Fondförvaltalt sparande investerar inte produktivt och samhällsnyttan av det är därför negativ. Fondförvaltarna agerar uniformt med resultat att de blåser upp tillgångsvärdena på börsnoterade aktier och storstadsfastigheter. De efterfrågar, som det heter, bara "likvida" tillgångar. Den tredje och sista likvida placeringsmöjligheten för en fondförvaltare är stora obligationsutgåvor. Det betyder i stort sett statsobligationer.

Dränerar marknaden

Vad särskilt gäller företagens kapitalförsörjning, kan man säga att fondförvaltarna genom sin marknadsföring dränerar marknaden på sparande. Det de på så vis samlar in slussas sedan åt fel håll, nämligen mot placeringar i begagnade aktier i kassastinna, börsnoterade storbolag som Astra eller Volvo och de 14 andra "16-i-topp" på Stockholmsbörsen. Det alla mesta av omsättningen i den typen av aktier handlas internt inom gruppen fondförvaltare.

Eftersom utbudet av likvida placeringalternativ inte förmår följa inflödet av pengar till fondförvaltarna och därmed deras efterfrågan, blir följden aktieinflation. Vad vi sett under förhösten '98 är att en del luft har pyst ur denna bubbla.

Stötta lovande projekt

Fonderna ger smaspärrare en riskspredning som de inte klarar själva. Finns något alternativ till fonderparade som också erbjuder riskspredning och som är samhällsnyttigare?

Svaret är ja. Ett sådant alternativ är att köpa aktier i investment/utvecklingsbolag med affärsiden att identifiera och stötta lovande projekt och innovatörer finansiellt och med entreprenörskompetens. Exempel är det nyligen börsnote-

Förtroendekapital. I Sverige råder en märklig tilltro till fondförvaltarnas möjligheter att investera det anförtrodda sparandet effektivt.

rade Affärsstrategerna i Sverige AB som satsar på små, onoterade företag och nya projekt inom främst medicinsk teknik och IT.

Fondförvaltarna blåser upp tillgångsvärdena på börsnoterade aktier och storstadsfastigheter.

Men antalet små, potentiella tillväxtföretag som skulle ha nytta av stöd från sådana som Affärsstrategerna är begränsat i Sverige. Det rör sig kanske om något tusental. Och de små tillväxtföretagen förmår inte på långa vägar suga upp ens en bräddel av det sparande som idag går till fonderna.

Kraven på riskspredning och likviditet leder uppenbarligen till ett kraftigt och samhällsskadligt översparande. Att uppmanar detta översparande med skatteavdrag för betalning av fondförvaldade pensionspremier ger inte befolkningen en bättre försörjning utan en sämre.

Skattelättnader borde i stället ges som kompensation för att spararna avstår från riskspredning och likviditet i placeringarna. Det vill säga för satsningar i det egna företaget och i nyföretagande samt småföretagsexpansion. Den representativa kapitalförvaltningen är alldeles för stor.

BO PERSSON

Oklart hur Estonia sjönk

Troligen fanns ett hål under vattenlinjen. Anders Ulfvarsson, professor i marin konstruktionsteknik vid Chalmers, går in i Estonia-debatten.

Estonia-rapporten är otillfredsställande, skriver Anders Ulfvarsson på SvD Brännpunkt (23/9).

I haveriutredningen saknas systematiska bedömningar av kopplade händelser. En möjlig händelsekedja börjar med läckage under

vattenlinjen och fortsätter med stora effekter på djupgående och trim, med påföljande större påfrestningar på visir och ramp. En sådan händelsekedja är trolig. Det är väl utrett att visirets lås var svaga i förhållande till krafterna. Det är tydligt visat hur fartyget kränger och kantrar till följd av vatten på bildäck, men det är oklart hur fartyget vattenfylldes.

Fartyget är konstruerat för att inte släppa ner vatten under bildäcket och med trapphusen i centerlinjen skulle det inte ens med 90 graders slagsida göra det. Om, däremot, det fanns en läcka under vattenlinjen så blir förloppet begripligt. En sådan läcka kan, skriver Ulfvarsson, ha

orsakats av de gyrostabiliserande fenorna som installerades ett halvår innan, av skada på ankarläset och ett fritt svängande ankare, eller en drivande container.

Tystnad och glömska

Framför allt måste en haveriutredning vara komplett och trovärdig. Är det inte möjligt att utom allt tvivel fastställa orsaken så alternativt läggas fram och det mest plausibla föreslås. Rapporten är otillfredsställande: "Avsaknaden av systematik har lämnat ett fält öppet för kritik, som obemötet ytterligare försämrar förtroendet... Förtroendet kan inte återställas med tystnad och glömska."